

Κοινωνικό-Οικονομικές Αλλαγές στην Κεντρική-Ανατολική Ευρώπη

[Δρ. Laszlo Kapolyi](#)

Πρόεδρος
System International Foundation
Ουγγαρία

Η περιοχή της Κεντρικής-Ανατολικής Ευρώπης ήταν για αιώνες το σταυροδρόμι της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Γι' αυτό το λόγο αντιμετώπιζε πάντα δυναμικές προκλήσεις, κυρίως λόγω των συγκρούσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης και λιγότερο λόγω των συγκρούσεων μεταξύ του Βορρά και του Νότου της ηπείρου. Τα ακόλουθα ιστορικά γεγονότα επηρεάζουν ακόμη τις διαδικασίες εκσυγχρονισμού: η δημιουργία της πόλης-κράτους πριν 1.000 έτη, η εξάπλωση του Χριστιανισμού, η επίδραση των πνευματικών τάσεων των διαφορετικών ιστορικών περιόδων.

Αυτά τα γεγονότα συνήθως αντιπροσώπευαν το δυναμισμό ανάπτυξης της περιοχής, με την ευρύτερη έννοια της λέξης "περιοχή," καθώς και τη συνεχώς παρούσα ανομοιογένειά της. Η ανομοιογένεια αποτελούσε προϋπόθεση της δυναμικής εξέλιξης αλλά και αιτία αυξημένης αστάθειας. Μεγάλες δυνάμεις προσπάθησαν κατά διαστήματα να ελέγξουν την περιοχή. Ο έλεγχος άμβλυνη την ανομοιογένεια, δημιουργώντας κάποια σταθερότητα. Μετά την πτώση των δυνάμεων αυτών, η ανασταλτική διαδικασία που είχε προηγηθεί έφερε στην επιφάνεια συναισθήματα αντίδρασης.

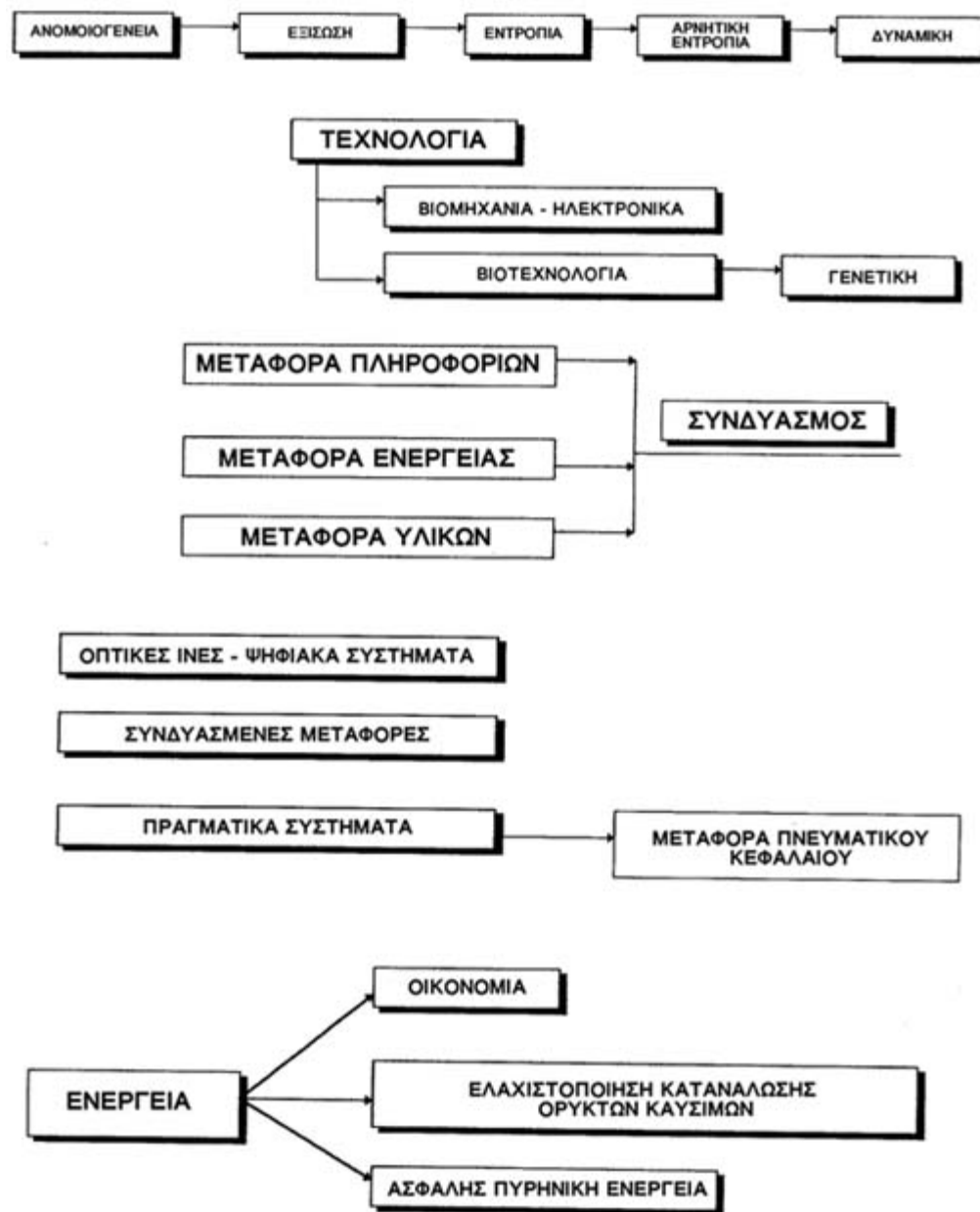
Είναι σημαντικά τα ακόλουθα γεγονότα του άμεσου ιστορικού μας παρελθόντος: ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και ο φασισμός, η διάλυση του διεθνούς σοσιαλιστικού συστήματος και η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτές οι διαδικασίες άσκησαν βαθιά επίδραση στο Έθνος-Κράτος μας καθώς και στη μοίρα των κατοίκων του. Για παράδειγμα, έπρεπε να ξαναχτίσουμε το Εθνικό Κράτος της Ουγγαρίας τέσσερις φορές:

- οι εδαφικές ρυθμίσεις μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο απέκοψαν τη βιομηχανία μας από τις πρώτες ύλες της,
- η μηχανολογική βιομηχανία, που δημιουργήθηκε με τη συμμετοχή πολυεθνικών εταιρειών ανάμεσα στους δύο παγκοσμίους πολέμους καταστράφηκε μερικά και επιπλέον κατέληξε δίχως ρίζες λόγω του μετέπειτα ανατολικού προσανατολισμού,
- η επιβεβλημένη αυταρχικά ανάπτυξη κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου ήταν καταδικασμένη από την αρχή σε αποτυχία.

Γίνονται πολλές ζυμώσεις στην περιοχή της Κεντρικής-Ανατολικής Ευρώπης που έρχονται σε αντίθεση με τις απαιτήσεις του εκσυγχρονισμού. Βασισμένη σε πολιτικά συνθήματα και εθνικιστικά αισθήματα, η διάσπαση επικρατεί στην περιοχή, αλλά, από την άλλη πλευρά, τα οικονομικά συμφέροντα απαιτούν προσπάθειες οικονομικής ενοποίησης. Η κοινή αποδοχή της βασικής έννοιας της Βιοπολιτικής θα μπορούσε να εγγυηθεί και να επιταχύνει τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της περιοχής. Κάθε έθνος-κράτος θα πρέπει να σεβεται δίχως όρους τα δικαιώματα των μειοψηφιών, που κατοικούν στην περιοχή του, σύμφωνα με τους διεθνώς αποδεκτούς κανόνες δικαίου. Η τελευταία αρχή είναι ιδιαίτερα λογική σε μία περιοχή, όπου τα σύνορα των κρατών έχουν αλλάξει πολλές φορές μέσα σε λίγα χρόνια.

Θα ήθελα να περιγράψω την γενική σύνθεση αυτής της θεωρίας με ένα παράδειγμα: μία ηλικιωμένη κυρία ζει στην περιοχή Μούνκας της Ουκρανίας για περισσότερο από ογδόντα χρόνια, αλλά έχει αλλάξει κράτος έξι φορές στη διάρκεια της ζωής της. Η περιοχή ήταν αρχικά τμήμα της Αυτοκρατορίας της Αυστροουγγαρίας, ύστερα προσαρτήθηκε στην Τσεχία, την Ουγγαρία, τη Γερμανία, τη Σοβιετική Ένωση και τώρα αποτελεί τμήμα της ανεξάρτητης Ουκρανίας. Ωστόσο αν ρίξουμε μία ματιά στο χάρτη, μπορούμε να διακρίνουμε, ότι η μόνη λογική εναλλακτική λύση, που θα αναδείξει τις αντικειμενικές δυνατότητες της περιοχής, είναι η οικονομική ολοκλήρωση.

Η περιοχή μας βρίσκεται γεωπολιτικά σε ένα εξαιρετικά ανομοιογενές περιβάλλον. Αποτελεί το δρόμο των φυσικών πρώτων υλών από την Ανατολή προς τη Δύση και μπορεί να αποτελέσει τον δρόμο για το εργασιακό κεφάλαιο, την τεχνολογία και την τεχνογνωσία από την Δύση προς την Ανατολή. Διασχίζεται από το Δούναβη, έναν από τους μεγαλύτερους ποταμούς της Ευρώπης, ο οποίος διασφαλίζει την επικοινωνία με δύο θάλασσες, σε όλες τις χώρες που διασχίζει. Αυτό σημαίνει, ότι οι κινητήριες δυνάμεις στις πιο ανεπτυγμένες εξ' αυτών των χωρών υπήρξαν οι ίδιες με τις κινητήριες δυνάμεις στις χώρες που τώρα εκσυγχρονίζονται. Πρέπει να γίνει κατανοητή, στο κοινωνικό, πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό πεδίο, η ικανότητα των τελευταίων να αφομοιώσουν ζωτικές σημασιές πληροφορίες, ώστε η διακίνηση ενέργειας και υλικών να οδηγήσει σε ενοποίηση της περιοχής συνδέοντας τα οικονομικά συμφέροντα των διαφορετικών εθνικών οικονομιών. Είναι σκόπιμο να υλοποιηθούν συστήματα, όπως αυτό των ψηφιακών πληροφοριών μέσω οπτικών ινών, οι συνδυασμένες μεταφορές και η μεταφορά του πνευματικού κεφαλαίου με τη μορφή των σύγχρονων εκπαιδευτικών συστημάτων.

Σχήμα 1. Κινητήριες Δυνάμεις

Πρέπει να γίνουν σημαντικά άλματα σε θέματα γενετικής, στην αγροτική οικονομία της περιοχής, με την υιοθέτηση των αποτελεσμάτων της βιοτεχνολογίας. Επίσης να προωθηθεί η κατανόηση και υιοθέτηση της διαθέσιμης τεχνολογίας εξοικονόμησης ενέργειας και υλικών. Και ακόμη, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκσυγχρονισμού, η έρευνα πάνω στους τρόπους μείωσης των επιβλαβών εκπομπών που προέρχονται από τα ορυκτά καύσιμα.

Οφείλουμε επίσης να φροντίσουμε για την υψηλότερη δυνατή ασφάλεια κατά την παραγωγή της πυρηνικής ενέργειας, την οποία θα αξιολογούμε ανεξάρτητα από οποιαδήποτε πολιτική επιρροή. Η Ουγγαρία, για παράδειγμα, χρησιμοποιεί στους σταθμούς πυρηνικής ενέργειας ράβδους τύπου VVR 440, που κατασκευάζονται στην Σοβιετική Ένωση και ελέγχονται με βάση ένα Ουγγρικό σύστημα ελέγχου. Όλοι οι ξένοι ελεγκτές θεωρούν πως οι ράβδοι αυτές βρίσκονται ανάμεσα στις πλέον ασφαλείς.

Η βιωσιμότητα της διαδικασίας εκσυγχρονισμού περιλαμβάνει γνωστές προκλήσεις, γι' αυτό πρέπει να βρούμε τρόπους χρήσης της εργασίας που θα συμφωνούν με τις αρχές της βιωσιμότητας. Για να κατανοήσουμε τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι απαραίτητο να συντονίσουμε την απαίτηση για μειωμένη εντροπία. Χρειάζεται να προχωρήσουμε προσεκτικά προς την περιβαλλοντική οικονομία, να αυξήσουμε την αποδοτικότητα της οικονομίας και βέβαια να εξοικονομούμε ενέργεια και να χρησιμοποιούμε τις ανανεώσιμες ενεργειακές πηγές (Σχήμα 2).

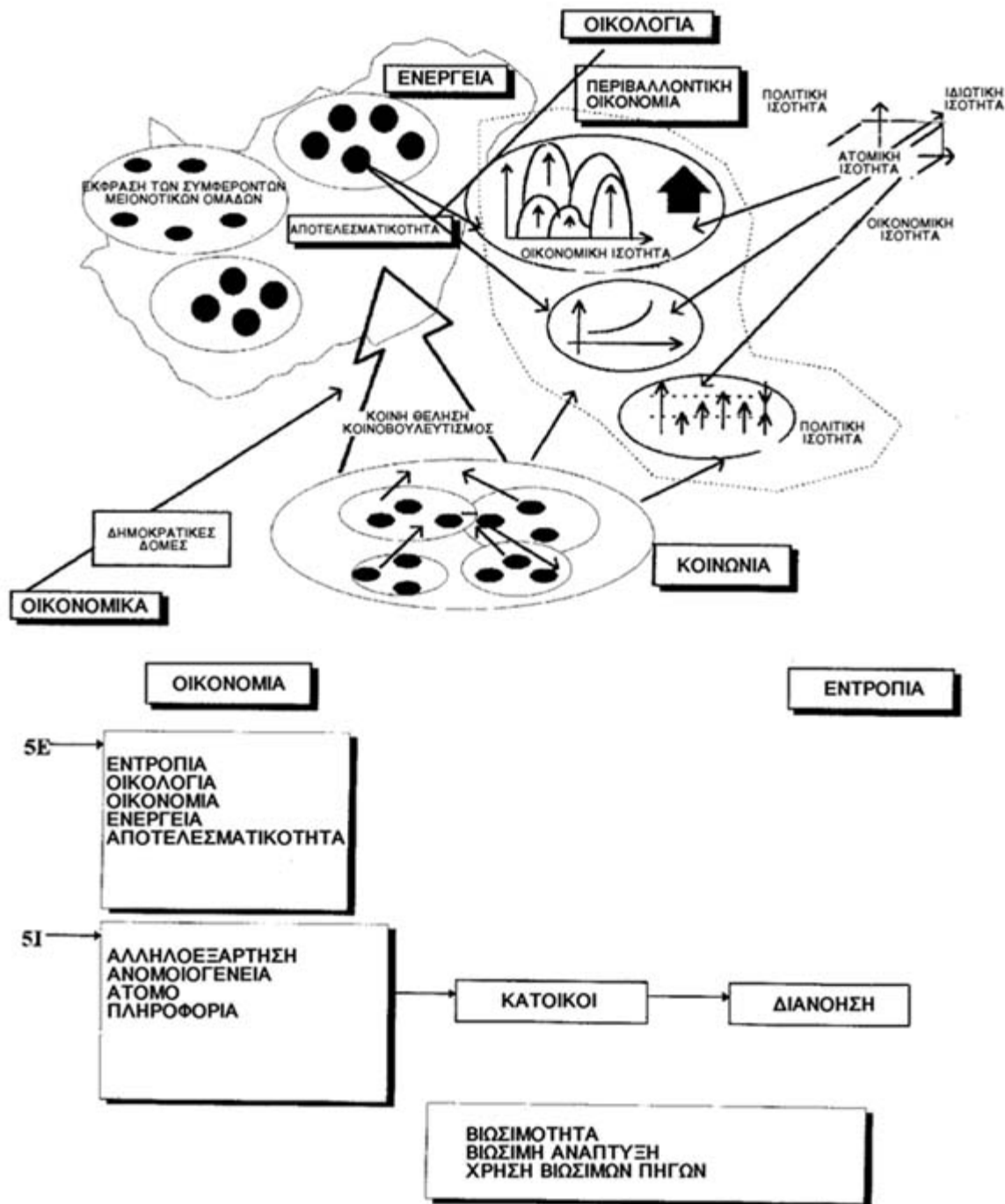
Θα ήθελα να τονίσω ξανά την αλληλεξάρτηση του πληθυσμού της περιοχής και την σημασία της συνειδητής διαχείρισης της ανομοιογένειας. Αυτό σημαίνει ιδιαίτερη πρόκληση για κάθε άτομο. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να κάνω το παρακάτω σχόλιο, πάντα στο πνεύμα της βιοπολιτικής.

Ο σύγχρονος κόσμος κάνει το λάθος να πιστεύει, ότι μία καλή λύση για την ανάπτυξη της περιοχής είναι η εισροή των άχρηστων γι' αυτούς πλέον τεχνικών και τεχνολογιών. Είναι πολύ σημαντικό να θυμόμαστε, ότι τα σύνορα της περιοχής αυτής καθορίστηκαν με τη συμφωνία των μεγάλων δυνάμεων αμέσως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και ότι η συμφωνία αυτή

όρισε την οικονομία των διαφόρων περιοχών για δεκαετίες. Το πολιτικό κλίμα ανάμεσα στις υπερδυνάμεις επηρέαζε διαρκώς την περιοχή. Μία από τις συνέπειες του ψυχρού πολέμου, είναι για παράδειγμα ο τεχνικός αποκλεισμός που είχε σαν συνέπεια μεγάλη τεχνολογική καθυστέρηση σε πολλές χώρες.

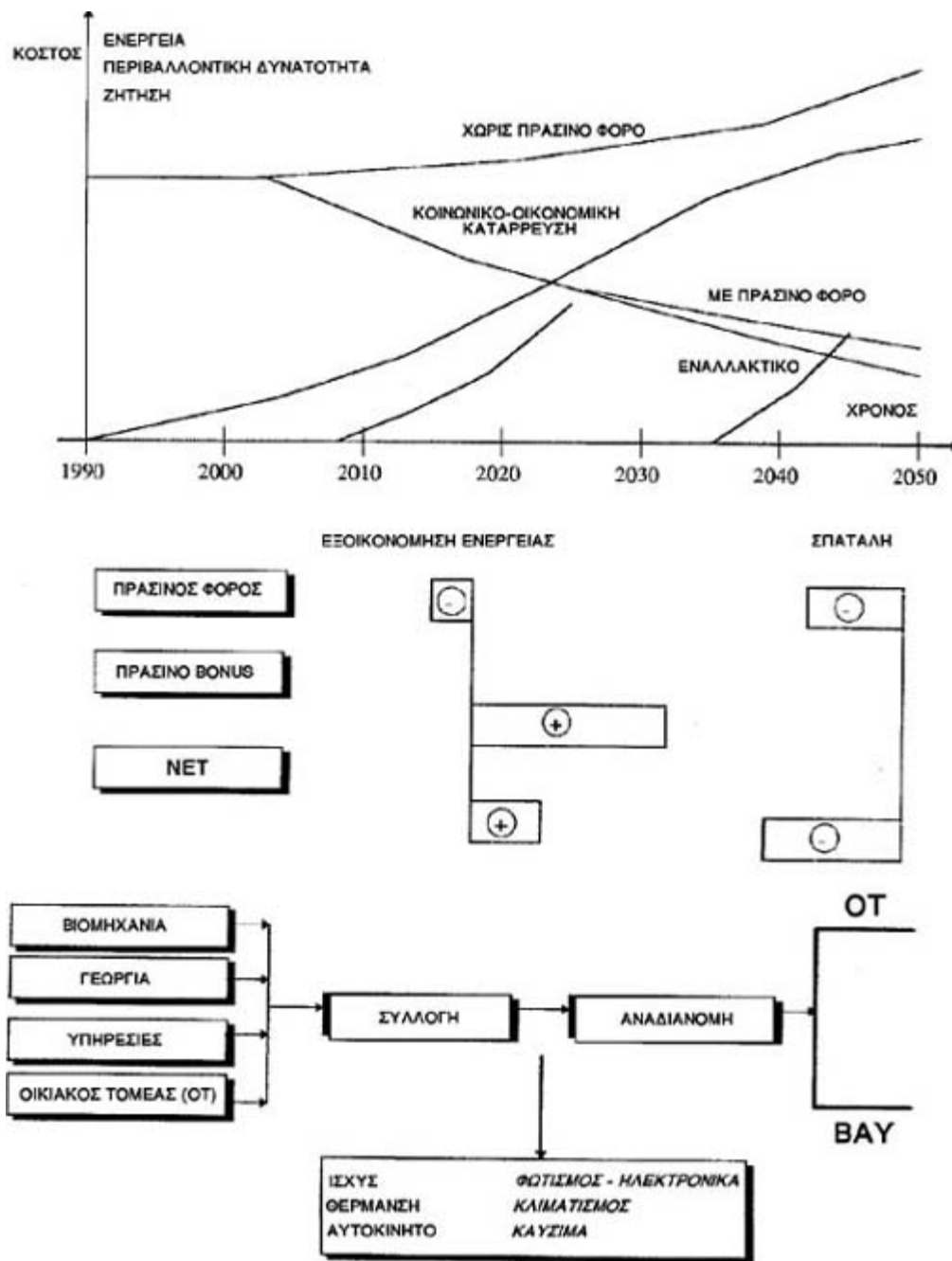
Οι τηλεπικοινωνίες, ένας από τους σημαντικότερους τομείς, έχουν μείνει πίσω για τουλάχιστον δύο δεκαετίες. Επένδυση σε πνευματικό κεφάλαιο σημαίνει την καθιέρωση μίας νέας δομής της εργασιακής δύναμης. Αυτό απαιτεί προσαρμοστικότητα στις διαδικασίες εκσυγχρονισμού, ώστε η περιοχή να ετοιμαστεί για τον επόμενο αιώνα. Θα αποτελούσε μοιραίο λάθος για το σύγχρονο κόσμο, να εξακολουθήσει να αντλεί μεμονωμένους επιστήμονες αντί να φροντίσει για την δυναμική εφαρμογή των γνώσεών τους στην περιοχή.

Εάν η παγκόσμια οικονομία είναι ένα σύστημα με μεγάλες ανισότητες θα είναι αδύνατο να δημιουργήσουμε μία βαθιά κοιλάδα ανάπτυξης στην κεντρική-ανατολική Ευρώπη. Άλλα εμπόδια είναι: το πρόβλημα της Ανατολής και της Δύσης, το παγκόσμιο πρόβλημα της διαφοράς μεταξύ αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, το γεγονός ότι 80% της παγκόσμιας ενέργειας, κατανάλωσης χάλυβα, μετάλλων και χαρτιού και 40% της κατανάλωσης τροφίμων βρίσκονται στα χέρια του 25% του πληθυσμού της Γης.

Σχήμα 2

Είναι βέβαια σημαντικό να αναγνωρισθεί παγκόσμια η σημασία της επένδυσης στο "πνευματικό κεφάλαιο" της περιοχής. Είναι ακόμη ανάγκη, κάθε μέλος της κοινωνίας να αποδεχτεί την πρόκληση της βιωσιμότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ηγεσία της περιοχής πρέπει επίσης να αποδεχτεί το γεγονός, ότι ένας νέος τομέας θα προστεθεί στην ανακατανομή του εθνικού προϊόντος. Εκτός από τον πληθυσμό και την οικονομία, το βιο-περιβάλλον θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν στον εθνικό προϋπολογισμό.

Σχήμα 3

Πρέπει να καταλάβουμε, ότι η πραγματοποίηση του εκσυγχρονισμού σημαίνει την συνακόλουθη επαναξιολόγηση των περιβαλλοντολογικών αγαθών. Πρέπει ακόμα να κατανοήσουμε, ότι οι οικονομικές διαδικασίες οφείλουν να αποζημιώνουν το περιβάλλον. Αυτή η περιοχή δεν αρκεί απλώς να συμπεριληφθεί στους σύγχρονους αυτοκινητόδρομους, στο δίκτυο των τρένων μεγάλης ταχύτητας και στους ηλεκτρονικούς δρόμους πληροφοριών, χρειάζεται επίσης να εισάγουμε σύγχρονες ρυθμίσεις όπως το περιβαλλοντικό φορολογικό σύστημα, ο "πράσινο φόρος" και τα περιβαλλοντικά οφέλη, τα "πράσινα bonus" (Σχήμα 3). Το τελευταίο μέτρο θα μπορούσε να κατέχει ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό ρόλο στην περιοχή μας. Υπάρχουν όλο και λιγότερα κράτη πρόνοιας στον κόσμο με υψηλή κοινωνική ευαισθησία. Ο εκσυγχρονισμός φέρνει τη μείωση του βιοτικού επιπέδου, καθώς οι προϋπολογισμοί συνεχώς μειώνουν τα κοινωνικά τους έξοδα κατά την ανακατανομή του εθνικού προϊόντος.

Οι πολίτες της κεντρικής-ανατολικής Ευρώπης είναι λιγότερο εξοπλισμένοι τεχνικά από τους πολίτες των πιο ανεπτυγμένων κρατών. Για παράδειγμα, ο αριθμός των αυτοκινήτων ανά άτομο είναι πολύ μικρότερος εδώ, έτσι η επιβάρυνση του περιβάλλοντος είναι μικρότερη. Επομένως οι πολίτες που δεν διαθέτουν αυτοκίνητο μπορούν να λαμβάνουν ένα πλεονέκτημα στο

περιβαλλοντικό φορολογικό σύστημα, που θα βελτιώσει το εισόδημά τους, το οποίο βρίσκεται συνήθως σε μηδενικό επίπεδο.

Έχουμε τις δυνατότητες, τα μέσα και τους μηχανισμούς, για να πραγματοποιήσουμε το σκοπό μας, ώστε η κεντρική-ανατολική Ευρώπη να προσεγγίσει τις σύγχρονες κοινωνίες. Ο εκσυγχρονισμός του πνευματικού κεφαλαίου πρέπει να είναι προτεραιότητα σ' αυτή τη διαδικασία και αυτοί που δεν έχουν την δυνατότητα να ακολουθήσουν, μπορούν να λάβουν ένα είδος κοινωνικής υποστήριξης. Έτσι μπορεί να πραγματοποιηθεί θετικά η διαδικασία του εκσυγχρονισμού.

Ο Δρ. **Lazlo Karolyi**, πρόεδρος της System Holding Rt., είναι κάτοχος διδακτορικού από το Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης. Έχει υπηρετήσει σε διάφορες κυβερνητικές θέσεις στη χώρα του, όπως Αναπληρωτής Υπουργός Βαρίας Βιομηχανίας, Κρατικός Γραμματέας Ενέργειας, Υπουργός Βιομηχανίας, Κυβερνητικός Επίτροπος Ενεργειακής Πολιτικής και Συν-Πρόεδρος του Συμβουλευτικού Σώματος του Υπουργικού Συμβουλίου. Είναι μέλος της Ουγγρικής Ακαδημίας Επιστημών από το 1979 και ήταν επισκέπτης καθηγητής στη Σχολή Δικαίου και Διπλωματίας Fletser του Πανεπιστημίου Tufts στη Βοστώνη και καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Ακαδημίας Ορυκτών και Μεταλλουργίας της Κρακοβίας. Οι έρευνές του περιλαμβάνουν ενεργειακή πολιτική, οικονομική πολιτική και θεωρία συστημάτων, μηχανική των λίθων και διαχείριση της ενέργειας των ορυκτών καυσίμων. Είναι μέλος του Ομίλου της Ρώμης (Club of Rome), του Προεδρείου του Ιδρύματος ASPEN της Ιταλίας, επίτιμο μέλος της Ρωσικής Ακαδημίας Επιστημών, επίτιμος Διδάκτορας του Πανεπιστημίου Βαρίας Βιομηχανίας και του Πανεπιστημίου Ορυχείων της Μόσχας και το 1983 κέρδισε το Κρατικό Βραβείο.